

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik CIX

Nr 3

WARSZAWA 2002

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Założony przez Xawerego Liskego
w 1887 roku

ROCZNIK CIX
2002

3

WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*
Warszawa 2002

KOMITET REDAKCYJNY

Jacek Banaszekiewicz, Marian Biskup, Stanisław Bylina, Marian Dygo (zastępca redaktora), Adam Galos, Magdalena Hułas, Leszek Jarmański (sekretarz), Jerzy Jedlicki, Marcin Kamler, Tomasz Kizwalter (zastępca redaktora), Wojciech Kriegseisen (redaktor), Czesław Madajczyk, Jerzy Michalski, Roman Michałowski, Jan Molenda, Edward Potkowski, Henryk Samsonowicz, Jacek Staszewski, Józef Szymański, Stanisław Trawkowski, Roman Wapiński, Romuald Wojna (zastępca redaktora), Andrzej Wyczański, Jerzy Wyrozumski

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 831 02 61
e-mail: kh@ihpan.edu.pl
<http://www.kh.semper.pl>

Adiustacja: Bogusława Pilch

© Copyright by

Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*
Warszawa 2002

© All right reserved. No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission of the publishers,
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk lub odtwarzanie fragmentów tej publikacji w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk oraz Wydawnictwa Naukowego Semper

Publikacja dofinansowana przez Komitet Badań Naukowych

WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*

ul. Bednarska 20a, 00-321 Warszawa

tel./fax: (0 22) 828 49 73

e-mail: semper@semper.pl

<http://www.semper.pl>

PL ISSN 0023-5903

Nr indeksu 363103

22 października 2002 roku Profesor Zbigniew Wójcik, jeden z najwybitniejszych polskich historyków dziejów nowożytnych, obchodzi jubileusz osiemdziesięciolecia urodzin.

We współpracy z przyjaciółmi, kolegami i uczniami Profesora przygotowaliśmy ten numer pisma i ofiarowujemy go Jubilatowi z najlepszymi życzeniami.

Autorzy i Redakcja Kwartalnika Historycznego

T A B U L A

G R A T U L A T O R I A

Aleksander Achmatowicz
Jacek Adamczyk
Andrzej Ajnenkiel
Jerzy Axer
Jacek Banaszekiewicz
Wojciech Baran-Kozłowski
Marek Barański
Władysław Bartoszewski
Maria Bielińska
Ewa Biernacka
Róża Biernacka
Marian Biskup
Anna Borkiewicz-Celińska
Anna Brus
Waldemar Bukowski
Henryk Bułhak
Stanisław Bylina
Krzysztof Chłapowski
Stefan Ciara
Tatiana Izabella Cojocar
Hanna Cynarska-Gaj
Maria Czepe
Maria Dawidowska-Strzembosz
Paweł Dembiński
Janina Dobrucka-Krach
Maria Domin
Marian Marek Drozdowski
Mariusz Drozdowski
Ewa Dubas-Urwanowicz
Dorota Dukwicz
Anna Dunin-Wąsowicz
Krzysztof Dunin-Wąsowicz
Bogusław Dybaś
Jerzy Eisler
Tadeusz Epsztein
Alicja Falniowska-Gradowska
Wojciech Fałkowski

Patrycja Gąsiorowska
Antoni Gąsiorowski
Stefan Gąsiorowski
Bronisław Geremek
Hanna Geremkova
Marek Getter
Joanna Gierowska-Kałużur
Józef Andrzej Gierowski
Tomasz Ginter
Ewa Jolanta Głębička
Jakub Goldberg
Maciej Górny
Halina Górńska
Krystyna Górńska-Gołaska
Krzysztof Groniowski
Anna Gruca
Anna Grześkowiak-Krwawicz
Stanisław Grzybowski
Borys A. Gudziak
Bolesław Hajduk
Monika Hamanowa
Andrzej Hennel
Irena Homola Skąpska
Magdalena Hułas
Zdzisława Jabłońska
Barbara Janicka
Krystyna Jasińska-Kersten
Andrzej Jaszczuk
Jerzy Jedlicki
Stanisław Jędryka
Tomasz Jurek
Adolf Juzwenko
Jacek A. Kabata
Janusz Kaczmarczyk
Elżbieta Kaczyńska
Małgorzata Kamela
Andrzej Kamiński

Marek Kazimierz Kamiński
 Tomasz Kamiński
 Igor Kałolewski
 Olgierd Kiec
 Halina Kiepuska-Szczucka
 Ryszard Kiersnowski
 Andrzej Klonder
 Jerzy Kłoczowski
 Maria Koczerska
 Zenon E. Kohut
 Dariusz Kołodziejczyk
 Ryszard Kołodziejczyk
 Barbara Konarska
 Tadeusz Kondracki
 Michał Kopczyński
 Hanna Kordowicz
 Mirosław Korolko
 Andrzej Koryn
 Andrzej Korzon
 Urszula Kosińska
 Ewa Kowalska-Dąbrowska
 Stefania Kowalska-Glikman
 Jerzy Kowecki
 Maciej Koźmiński
 Tomasz Krzemiński
 Grzegorz Kucharczyk
 Stefan K. Kuczyński
 Marek Jacek Kudzinowski
 Alicja Kulecka
 Janusz Kurtyka
 Jacek Laberschek
 Gerard Labuda
 Karolina Lanckorońska
 Anna Landau-Czajka
 Aleksandra Leinwand
 Walter Leitsch
 Janina Leskiewicz
 Zofia Leszczyńska-Skrętowa
 Stanisława Lewandowska
 Alina Lohmann
 Henryk Lulewicz
 Tomasz Łaszkiwicz
 Piotr Łossowski
 Dariusz Łukasiewicz

Jarema Maciszewski
 Czesław Madajczyk
 Wiesław Majewski
 Marek Piotr Makowski
 Jan Malicki
 Halina Manikowska
 Adam Manikowski
 Andrzej Marzec
 Ewa Matuszczyk
 Antoni Mączak
 Stefan Meller
 Włodzimierz Mędrzecki
 Anna Michałowska
 Roman Michałowski
 Ryszard Mielczarek
 Tadeusz Miłkowski
 Antoni Mironowicz
 Karol Modzelewski
 Danuta Molenda
 Jan Molenda
 Jurij Mycyk
 Małgorzata Nalewajko
 Marek Ney-Krwawicz
 Andrzej Nowak
 Maria Nowak-Kielbikowa
 Jacek Nowicki
 Justyna Nowik
 Stefania Ochmann-Staniszevska
 Przemysław Olstowski
 Henryk Olszewski
 Elżbieta Orman-Michta
 Irmina Ossowska
 Kazimierz Pacuski
 Andrzej Paczkowski
 Halina Parafianowicz
 Maria Pasztor
 Andrzej Piątkowski
 Jan Piętka
 Magdalena Piwocka
 Serhii Plokhij
 Maria Polańska
 Andrzej Poppe
 Barbara Poznańska
 Franciszka Ramotowska

Magdalena Rege
Marek Regulski
Przemysław Romaniuk
Andrzej Romanow
Zbigniew Romek
Grzegorz Rostkowski
Jolanta Rudzińska
Grażyna Rutkowska
Henryk Rutkowski
Ewa Rybałt
Irena Rychlikowa
Danuta Rzepniewska
Stanisław Salmonowicz
Henryk Samsonowicz
Władysław A. Serczyk
Marek Sędek
Maria Sierocka-Pośpiech
Franciszek Sikora
Izabela Skierska
Henryk Słabek
Krzysztof Smolana
Halina Smyrska
Stefania Sokołowska
Zbigniew Solak
Stanisław T. Sroka
Maria Starnawska
Jacek Staszewski
Michał Straszewicz
Tomasz Strzembosz
Anna Sucheni-Grabowska
Jarosław Suproniuk
Frank E. Sysyn
Tomasz Szarota
Lech Szczucki
Ewa Szklarska
Zygmunt Szultka
Danuta Urszula Ściegosz-Karpińska
Wiktoria Śliwowska

Tadeusz Trajdos
Stanisław Trawkowski
Jerzy Trzoska
Wojciech Tygielski
Michał Tymowski
Jan Tyszkiewicz
Piotr Ugniewski
Jerzy Urwanowicz
Bogdan Wachowiak
Hubert Wajs
Piotr Wandycz
Roman Wapiński
Tadeusz Wasilewski
Hanna Węgrzynek
Anna Wiekluk
Andrzej Wierzbicki
Szczepan Wierzchosławski
Jacek Wiesiołowski
Maciej Wilamowski
Małgorzata Wilska
Henryk Wisner
Tomasz Wiślicz-Iwańczyk
ks. Henryk Damian Wojtyska CP
Anna Maria Wolińska
Marian Wolski
Jolanta Woszczenko
Michał Zacharias
Władysław Zajewski
Jan Zamojski
Hanna Zaremska
Jarosław Zawadzki
Michał Zbieranowski
Ewa Zielińska
Teresa Zielińska
Zofia Zielińska
Andrzej Zięba
Elżbieta Znamierowska-Rakk

BIBLIOGRAFIA PRAC ZBIGNIEWA WÓJCIKA OD 1993 ROKU¹
zestawiła Teresa Chynczewska-Hennel

1993

252. *Bezkrólewie 1673/1674 i elekcja polska 1674 roku w relacjach „Gazette de France”*, w: *Między wielką polityką a szlacheckim partykularzem. Studia z dziejów nowożytnej Polski i Europy ku czci Profesora Jacka Staszewskiego*, Toruń 1993, s. 233–252.
253. „Strzeż Boże, żeby Kozacy przy Moskwie zostać mieli”. Cień Rady Perejaśławskiej, „Polska Zbrojna”, Magazyn Tygodniowy, 5–7 II 1993, nr 5 (121), s. 1.
254. *O sprawiedliwy osąd historii. Czarna legenda Edwarda Rydza-Śmigłego*, „Polska Zbrojna”, Magazyn Tygodniowy, 12–14 III 1993, nr 10 (126), s. 1.
255. *Stwierdziłem jako naoczny świadek: karuzela kręcąca się w pobliżu płonącego getta nie jest niestety fikcją literacką*, „Życie Warszawy”, 14 V 1993, nr 111, s. 8.
256. *Czy Kozacy w Rosji wrócą do dawnej świetności?*, „Polska Zbrojna”, Magazyn Tygodniowy, 14–16 V 1993, nr 19 (135), s. 1–2.
257. *Patrzymy w przyszłość (o stosunkach polsko-litewskich)*, „Słowo. Dziennik Katolicki”, 27 V 1993, nr 88, s. 6.
258. *Widziałem na własne oczy, że 21 kwietnia 1943 roku karuzela na Placu Krasińskich była czynna*, „Życie Warszawy”, 25 VI 1993, nr 146, s. 8.
259. *Do redaktora „PZ”. Ludzie nie mogą żyć bez historii*, „Polska Zbrojna”, 5 VIII 1993, nr 151 (709), s. 3.
260. *Venimus, vidimus et Deus vicit*, „Polska Zbrojna”, Magazyn Tygodniowy, 10–12 IX 1993, nr 36 (152), s. 2.

1994

261. Red. Przewodniczący Komitetu Redakcyjnego: *Z dziejów polityki i dyplomacji polskiej. Studia poświęcone pamięci Edwarda hr. Raczyńskiego Prezydenta Rzeczypospolitej na wychodźstwie*, Warszawa 1994.

¹ Pierwsza część bibliografii prac Profesora (za lata 1948–1992) ukazała się w: *Między Wschodem a Zachodem. Rzeczpospolita XVI–XVIII w. Studia ofiarowane Zbigniewowi Wójcickowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. T. Chynczewska-Hennel, M. Kulecki, H. Litwin, M. P. Makowski, J. Tazbir, Warszawa 1993, s. 1–12 (zestawili M. Kulecki, M. P. Makowski).

262. *Rokowania polsko-rosyjskie o „pokój wieczysty” w Moskwie w roku 1686*, w: *Z dziejów polityki i dyplomacji polskiej*, s. 38–55.
263. *Epilog traktatu Grzymułtowskiego w roku 1687*, w: *Trudne stulecia. Studia z dziejów XVII i XVIII wieku ofiarowane prof. Jerzemu Michalskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Ł. Kądziela, W. Kriegseisen, Z. Zielińska, Warszawa 1994, s. 27–46.
264. *Jan Sobieski 1629–1696*, wyd. 2 (bibliografia uzupełniona), Warszawa 1994, ss. 627.
265. *The separatist tendencies in the Grand Duchy of Lithuania in the 17th century*, APH 1994, 69, s. 55–62.
266. Art. rec.: *Polska i Rosja w europejskim procesie historycznym (w związku z najnowszym dziełem Klausea Zernacka)*, KH 101, 1994, 4, s. 105–111.
267. *Drogowskaz Rosji: Odbudowa imperium*, „Polska Zbrojna”, Magazyn Tygodniowy, 11–13 III 1994, nr 10 (178), s. 1.
268. *Udział w ankiecie: Obronność, wojsko, demokracja*, „Polska Zbrojna”, 16 III 1994, nr 54 (866), s. 3.
269. *Jaki wybór miał Rydz-Śmigły?*, „Życie Warszawy”, 5 V 1994, nr 104, s. 2.
270. *Polska między Wschodem a Zachodem* [polemika z Janem Engelgardem], „Słowo. Dziennik Katolicki”, 27 VII 1994, nr 144 (385), s. 8.
271. *Nasuwa się kilka bardzo smutnych refleksji*, „Życie Warszawy”, 10 VIII 1994, nr 194, s. 2.

1995

272. *Historia powszechna XVI–XVII wieku*, wyd. 5, Warszawa 1995, ss. 659.
273. Art. rec.: *Dwie prace z dziejów Podola w drugiej połowie XVII wieku*, KH 102, 1995, 3/4, s. 251–256.
274. *Odpowiedź dworaka Piłsudskiego* [polemika z A. Garlickim], „Tygodnik Solidarność”, 4 VIII 1995, nr 31 (359), s. 16–17.
275. *Legenda Marszałka*, „Tygodnik Solidarność”, 10 XI 1995, nr 45 (373), s. 6.
276. *Wspólnota z lwem* [dotyczy stosunku Rosji do Polski], „Gazeta Wyborcza”, 30 XI 1995, nr 278, s. 18.

1996

277. *Historia powszechna XVI–XVII wieku*, wyd. 6, Warszawa 1996, ss. 659.
278. *Kilka refleksji o wrześniu 1939 i jego następstwach*, „Słowo. Dziennik Katolicki”, 6–8 IX 1996, nr 173 (916), s. 18–19.
279. *Ambasadorzy II Rzeczypospolitej*, „Tygodnik Solidarność”, 27 IX 1996, nr 39 (149), s. 14–15.
280. *Rok 1918 — drugie powstanie listopadowe?*, „Słowo. Dziennik Katolicki”, Magazyn, 8–11 XI 1996, nr 217 (961), s. 18–19.
281. *Józef Piłsudski (1867–1935)*, w: *Wystawa. Józefa Piłsudskiego droga do Niepodległości*, komisarz Wystawy S. Lemańska, Gdynia 1996, ss. 17.

282. *Schizma tysiąclecia*, „Życie Warszawy”, 19 III 1996, nr 67, wyd. 2, s. 7.

1997

283. *Jan Kazimierz Waza*, Wrocław 1997, ss. 247.
284. *Plany mariażu polsko-rosyjskiego w roku 1686*, w: *Ludzie, kontakty, kultura. Prace ofiarowane Marii Boguckiej*, red. J. Kowecki, J. Tazbir, Warszawa 1997, s. 241–245.
285. *Jan III Sobieski*, w: *Królowie elekcyjni. Leksykon biograficzny*, red. I. Kaniewska, Kraków 1997, s. 137–161.
286. *Marszałek Piłsudski w mojej pamięci*, „Niepodległość i Pamięć” 1997, nr 3, s. 147–152.
287. Wstęp do: W. J. Wysocki, *Edward Śmigły-Rydz, malarz i poeta*, Warszawa 1997, s. 5–8.
288. *Co na to AWS?* [list w sprawie stosunku ZChN do NATO i UE], „Życie”, 17 IV 1997, nr 90 (167), s. 9.
289. *Jan Karol i już!* [list w sprawie prawidłowego nazywania króla Hiszpanii], „Przekrój”, 8 VII 1997, nr 28 (2716), s. 38.
290. *Ludzie Belwederu*, „Rzeczpospolita”, nr 282, Magazyn, nr 22, 4 XII 1997, s. 23–26, 28.

1998

291. *Historia powszechna XVI–XVII wieku*, wyd. 7, Warszawa 1998, ss. 659.
292. *Jan III Sobieski*, w: *Poczet królów i książąt polskich*, red. A. Garlicki, wyd. 8 uzupełnione, Warszawa 1998, s. 409–420.
293. *Stołeczność Warszawy za panownia Jana III Sobieskiego*, w: *Warszawa w dziejach Polski*, red. M. M. Drozdowski, Warszawa 1998, s. 43–50.
294. *Refleksje wokół biografii Jana Kazimierza i Jana III Sobieskiego*, w: *Stan i perspektywy rozwoju biografistyki polskiej*, red. L. Kuberski, Opole 1998, s. 65–71.
295. *Cios* [polemika z wypowiedzią Jerzego Giedroycia], „Tygodnik Solidarność”, 17 VII 1998, nr 29 (513), s. 9.

1999

296. *Ład wersalski nie miał szans przetrwania*, „Tygodnik Poczta Polska”, 27 VI 1999, nr 26 (195), s. 16–17.
297. *Kilka pytań* [w dziale Listy do redakcji], „Tygodnik Solidarność”, 3 IX 1999, nr 36 (572), s. 9.
298. *Dzisiejsze kontrowersje wokół postaci marszałka Piłsudskiego*, w: *Józef Piłsudski i jego współpracownicy*, red. A. Suchoński, Opole 1999, s. 17–28.
299. *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1999, ss. 103.
300. *Historia powszechna XVI–XVII wieku*, wyd. 8 uzupełnione, Warszawa 1999, ss. 655.

301. Piłsudski i Słowacki, „Tygodnik Powszechny”, 28 XI 1999, nr 48, s. 15.

2000

302. Śladem artykułu „Przeor Kordecki bohater czy zdrajca?”. Czarny rewizjonizm, „Aneks” 2000, nr 7–8, s. 81–82.
303. Śladem artykułu „Przeor Kordecki bohater czy zdrajca?”. Polemika ciąg dalszy, „Aneks” 2000, nr 9, s. 61.
304. Chmielnicki na linie, „Gazeta Wyborcza”, 30 VI 2000, nr 151, s. 19–21.
305. W obronie „Dziwaka na Praskim Zamku”. Z nowszych biografii cesarza Rudolfa II, w: *Podróże po historii. Studia z dziejów kultury i polityki europejskiej ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Grzybowskiemu*, wstęp i red. F. Leśniak, Kraków 2000, s. 56–64.

2001

306. SS Galizien nie było w Warszawie, „Gazeta Wyborcza”, 27–28 I 2001, nr 23, s. 9.
307. W obronie prawdy o niezłomnym przeorze o. Augustynie Kordeckim, w: *Rycerze Jasnogórskiej Bogarodzicy. Etos Jasnej Góry — rycerska tradycja i posłanie*, red. o. A. A. Napiórkowski, Częstochowa — Jasna Góra 2001, s. 144–149.
308. *Historia powszechna XVI–XVII wieku*, wyd. 9, Warszawa 2001, ss. 655.
309. Co z polskim patriotyzmem?, „Tygodnik Solidarność”, 9 XI 2001, nr 45 (686), s. 7.

2002

310. Naczelnny Wódz marszałek Edward Śmigły-Rydz, w: *Prawda i Pojednanie. W 80 Rocznicę Urodzin Władysława Bartoszewskiego*, red. J. Barycz, Warszawa 2002, s. 589–593.

SPIS TREŚCI

Tabula gratulatoria	5
Bibliografia prac Zbigniewa Wójcika od 1993 roku, zestawiała Teresa Chynczewska-Hennel	9
Janusz Tazbir, Staropolski antyklerykalizm	13
Andrzej Karpiński, Opieka społeczna nad dziećmi i młodzieżą w miastach Rzeczypospolitej w XVI-XVIII wieku	23
Edward Opaliński, Sejm krajowy Meklemburgii w drugiej połowie XVI i w pierwszej połowie XVII wieku	39
Henryk Litwin, Struktura przestrzenna województwa kijowskiego i jej wpływ na życie polityczne i społeczne szlachty w latach 1569-1648	55
Andrij Gurbik, Pierwsza Sicz Zaporoska na Tomakówce	67
Włodzimierz Kaczorowski, Jan Seredyka, Specyfika polskich ceremoniałów dworskich i kościelnych w świetle relacji Giovanniego Paola Mucante z lat 1596-1597	87
Anna Filipczak-Kocur, Litewskie komisje wojskowo-skarbowe w XVII wieku	97
Наталія Яковенко, Війна як ремесло, або ще раз про козацькі війни середини XVII століття	119
Teresa Chynczewska-Hennel, Idea unii hadziackiej — pięćdziesiąt lat później	135
Jerzy Michalski, O zmianę rosyjskiego ambasadora w Warszawie (zabiegi magnackiej opozycji w latach 1775-1776)	147

PRZEGLĄDY — POLEMIKI — PROPOZYCJE

Przemysław Glabiszewski, Odpowiedź W. Kriegseisenowi	161
Wojciech Kriegseisen, Odpowiedź na replikę Przemysława Glabiszewskiego	167

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Andrzej Rachuba, Uwagi do problemu kampanii Wincentego Gosiewskiego w Prusach Książących jesienią 1656 roku	171
---	-----

*

L. Mróz, <i>Dzieje Cyganów-Romów w Rzeczypospolitej w XV-XVIII w.</i> — Maria Bogucka	183
<i>Księgi sądowe miasta Wąwolnicy z lat 1476-1500</i> , oprac. G. Jawor, A. Sochacka, red. R. Szczygieł — Agnieszka Bartoszewicz	184
S. Bono, <i>Schiavi musulmani nell'Italia moderna. Galeotti, vu' cumprà, domestici</i> — Andrzej Dziubiński	187

J. Tazbir, <i>La culture polonaise des XVIe et XVIIe siècles dans le contexte européen, con una prefazione di Krzysztof Żaboklicki, un'introduzione di Giovanna Brogi Bercoff e una bio-bibliografia dell'autore</i> — Andrzej Wyczański	191
B. Wachowiak przy współudziale A. Kamieńskiego, <i>Dzieje Brandenburgii-Prus na progu czasów nowożytnych (1500-1701)</i> — Maria Bogucka	193
A. B. Zakrzewski, <i>Sejmiki Wielkiego Księstwa Litewskiego XVI-XVIII w. Ustrój i funkcjonowanie: sejmik trocki</i> — Karol Mazur	197
L. Kieniewicz, <i>Senat za Stefana Batorego</i> — Jolanta Choińska-Mika	201
A. Klonder, <i>Wszystka spuścizna w Bogu spoczywającego. Majątek ruchomy zwykłych mieszkańców Elbląga i Gdańska w XVII wieku</i> — Andrzej Karpiński	207
A. D. Skorobohaty, <i>Diariusz</i> , oprac. T. Wasilewski; J. Łoś, <i>Pamiętnik towarzysza chorągwi pancерnej</i> , oprac. R. Śreniawa-Szypowski; M. Jemiołowski, <i>Pamiętnik dzieje Polski zawierający (1648-1679)</i> , oprac. J. Dziegielewski — Tomasz Ciesielski	211

CONTENTS

Janusz Tazbir, Old Polish Anti-clericalism	13
Andrzej Karpiński, Social Care for Children and Young People in the Towns of Commonwealth during the Sixteenth-Eighteenth Century	23
Edward Opaliński, The Land Diet of Mecklenburg in the Second Half of the Sixteenth Century and the First Half of the Seventeenth Century	39
Henryk Litwin, The Spatial Structure of the Kiev Voivodeship and its Impact on the Political and Social Life of the Gentry in 1569-1648	55
Andrij Gurbik, The First Zaporozhe Sich in Tomakówka	67
Włodzimierz Kaczorowski, Jan Seredyka, The Specificity of Polish Court and Church Ceremonies in the Light of Reports by Giovanni Paolo Mucante from the Years 1596-1597	87
Anna Filipczak-Kocur, Lithuanian Army-Treasury Commissions during the Seventeenth Century	97
Наталя Яковенко, War as Craft, or Once Again about Cossack Wars in the Mid-seventeenth Century	119
Teresa Chynczewska-Hennel, The Idea of the Hadziacz Union — Fifty Years Later	135
Jerzy Michalski, For a Change of the Russian Ambassador in Warsaw (Endeavours of the Magnate Opposition in 1775-1776)	147
REVIEWS — POLEMICS — PROPOSITIONS	161
CRITICAL ARTICLES — REVIEWS	171

WYKAZ SKRÓTÓW

- AAN – Archiwum Akt Nowych w Warszawie
AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AGZ – *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*
AP – Archiwum Państwowe
APH – „Acta Poloniae Historica”
ASWK – *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*
ASWP – *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*
BC – Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich w Krakowie
BJ – Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK – Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
BN – Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO – Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU–PANKr. – Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR – Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu
CAW – Centralne Archiwum Wojskowe
CDS – *Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae*, Wrocław 1956–1964
CPH – „Czasopismo Prawno–Historyczne”
DN – „Dzieje Najnowsze”
KDKK – *Kodeks dyplomatyczny Katedry Krakowskiej*, Kraków 1874–1883
KDM – *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, Kraków 1876–1905
KDMaz. – *Codex diplomaticus et commemorationum Masovia generalis*, Warszawa 1919
KDP – *Kodeks dyplomatyczny Polski*, Warszawa 1847–1887
KDW – *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, Poznań 1877 nn.
KH – „Kwartalnik Historyczny”
KHKM – „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
MGH – *Monumenta Germaniae Historica*
MGH SrG – *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum*
MGH SS – *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores*
MK – Metryka Koronna
MPH – *Monumenta Poloniae Historica*
mps – maszynopis
n. – i następna
nn. – i następne
OiRwP – „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
op. cit. – opus citatum
PH – „Przegląd Historyczny”
PL – *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Paris 1878–1890
por. – porównaj
przyp. – przypis

PSB	- <i>Polski Słownik Biograficzny</i>
RDSG	- „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
red.	- redaktor, redakcja
RH	- „Roczniki Historyczne”
rkp.	- rękopis
RWHF PAU	- „Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności”, Kraków 1874-1891
	- „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1891-1918
	- „Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921
	- „Rozprawy — Polska Akademia Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921-1928/1929
	- „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1928/1929-1952
	- <i>Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności</i> , Kraków 1992-
SDRE	- „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”
SGKP	- <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>
SH	- „Studia Historyczne”
SIRIO	- <i>Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoričeskogo Obšestva</i>
Sobótka	- „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”
SPPP	- <i>Starodawne Prawa Polskiego Pomniki</i>
SSS	- <i>Słownik Starożytności Słowiańskich</i>
St. Żr.	- „Studia Źródłoznawcze”
sygn.	- sygnatura
VL	- Volumina Legum
wyd.	- wydanie, wydał
z.	- zeszyt
ZH	- „Zapiski Historyczne”
zob.	- zobacz

TRANSLITERACJA SŁOWIAŃSKICH ALFABETÓW CYRYLICKICH

Nr	Litera alfabetu cyrylicznego	Transliteracja	Język*	Nr	Litera alfabetu cyrylicznego	Transliteracja	Język
1	А а	A a	b b u m r s u	27	Р р	R r	b b u m r s u
2	Б б	B b	b b u m r s u	28	С с	S s	b b u m r s u
3	В в	V v	b b u m r s u	29	Т т	T t	b b u m r s u
4	Г г	G g	b b u m r s u	30	Ѣ ѣ	Ć ć	s
5	Д д	D d	b b u m r s u	31	Ќ к	Ќ к	m
6	Ђ ђ	Đ đ	s	32	У у	U u	b b u m r s u
7	Ѓ г	Ǧ ǧ	m	33	Ў ў	Ŭ ŭ	b
8	Е е	E e	b b u m r s u	34	Ф ф	F f	b b u m r s u
9	Ё ё	Ë ë	b r	35	Х х	H h	b b u m r s u
10	Є є	Ê ê	u	36	Ц ц	C c	b b u m r s u
11	Ж ж	Ž ž	b b u m r s u	37	Ч ч	Č č	b b u m r s u
12	З з	Z z	b b u m r s u	38	Ѡ ѡ	Ď ě	m s
13	С с	Ŝ ŝ	m	39	Ш ш	Š š	b b u m r s u
14	И и	I i	b" b u m r s u	40	Щ щ	Ŝ ŝ	b u r u
15	І і	Ì ì	b r" u	41	Ъ ъ	" "	b" b u r
16	Ї ї	Ĭ ĭ	u	42	Ы ы	Y y	b r
17	Ј ј	Ǧ ǧ	m s	43	Ь ь	' '	b b u r u
18	Й й	J j	b b u r u	44	Э э	È è	b r
19	К к	K k	b b u m r s u	45	Ю ю	Û û	b b u r u
20	Л л	L l	b b u m r s u	46	Я я	Â â	b b u r u
21	Љ љ	Ľ ľ	m s	47	' '	' '	b b u m r s u
22	М м	M m	b b u m r s u	48	Г г	Ĝ ĝ	b" u"
23	Н н	N n	b b u m r s u	49	Ѣ ѣ	Ě ě	b" r"
24	Њ њ	Ŋ ŋ	m s	50	Ж ж	Ǻ ǻ	b u"
25	О о	O o	b b u m r s u	51	Ө ө	Ɔ Ɔ	r"
26	П п	P p	b b u m r s u	52	У у	Û û	r"

* Oznaczenia języków: b — białoruski, bu — bułgarski, m — macedoński, r — rosyjski, s — serbsko-chorwacki, u — ukraiński.

** Występuje w dawnej pisowni.

Władysław Chojnacki
Małgorzata Szymańska-Jasińska

BIBLIOGRAFIA ROZPORZĄDZEŃ PRUSKICH

wydanych w języku polskim
(XVI–XIX wiek)

Semper

Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okresy kwartalne.

- W kraju
 - urzędy pocztowe oddawcze, właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora, oraz doręczyciele w miejscowościach, gdzie dostęp do urzędu jest utrudniony;
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: (p-22) 828 49 73; wpłaty należy kierować na konto: PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-11 z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma i okresu prenumeraty.

- Ze zleceniem wysyłki do innych państw:
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: (p-22) 828 49 73; wpłaty należy kierować na konto: PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-11 z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma i okresu prenumeraty; dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Cena w prenumeracie w 2003 roku w kraju wynosi **16 zł** za numer. Prenumerata ze zleceniem dostawy za granicę (pocztą zwykłą) jest w Europie o 100%, a w krajach pozaeuropejskich o 200% wyższa od krajowej.

Terminy przyjmowania przedpłat przez Wydawnictwo Naukowe Semper oraz przez Poczta Polską (tylko prenumerata krajowa):

- do 25 XI na I kw. roku następnego
- do 25 II na II kw.
- do 25 V na III kw.
- do 25 VIII na IV kw.

Wcześniejsze i bieżące numery można nabywać w Dziale Handlowym Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: (p-22) 828 49 73. Również można je zamawiać we wszystkich księgarniach naukowych i akademickich (cena 1 egz. w tych księgarniach może różnić się od ceny w Wydawnictwie).

Subscription orders (17 US\$ per copy, 68 US\$ per year) available through the local press distributors or through the Foreign Trade Enterprise ARS POLONA, 00-068 Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7, Poland, or directly through

WYDAWNICTWO NAUKOWE SEMPER
ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, Poland
tel./fax: (p-22) 828 49 73
<http://www.semper.pl>